

Pedagogische wegwijzers naar sociale veiligheid

1

Maak de groep verantwoordelijk voor een positieve sfeer

Een veilig klassenklimaat creëer je samen. Dat kun je als leraar niet alleen. Daarom is het belangrijk dat iedere leerling in de groep zich daar medeverantwoordelijk voor voelt. Als (pedagogisch vakkundige) leraar begeleid jij het groepsproces, maar geef je jouw leerlingen daarnaast eigen verantwoordelijkheid.

Betrek vanaf dag 1 de leerlingen bij de vraag wat voor klas zij zouden willen zijn. Hoe willen ze met elkaar omgaan? Hoe krijgen ze dat voor elkaar? Hoe maakt dat het leren makkelijker? Maak gezamenlijk klassenafspraken en evalueer deze op regelmatige basis. Wat gaat er goed? Wat willen we anders? Hoe gaan we dat doen? Maak gebruik van de verantwoordelijkheid van je leerlingen door dilemma's ook weer bij hen terug te leggen. Vraag ze hoe we hier in de klas mee om kunnen gaan.

Verantwoordelijkheid is gebaseerd op vertrouwen. Je leerlingen hebben dat vertrouwen nodig, net als ruimte om fouten te mogen maken en daarvan te leren. Verantwoordelijkheid creëert betrokkenheid. Met andere woorden: wanneer jij de verantwoordelijkheid met je leerlingen deelt, zullen zij zich meer betrokken voelen bij de groep.

2

Positief en integer gedrag van leerlingen stimuleren

Als (pedagogisch vakkundige) leraar stimuleer je positief en integer gedrag. Leerlingen laten dagelijks in de klas de mooiste voorbeelden zien van respectvol, bewust en verantwoordelijk gedrag. Denk bijvoorbeeld aan leerlingen die elkaar helpen; leerlingen die signaleren dat iemand zich niet prettig voelt in de klas; of leerlingen die hun grenzen aangeven. Als je laat merken dat je dat ziet en dat gedrag bevestigt, ervaren en leren de leerlingen én hun klasgenoten hoe je op een positieve manier met elkaar omgaat. Zo bekrachtig je het positieve en integere gedrag en stimuleer je een veilig klimaat in de klas en in de school.

3

Begrens en houd verbinding

De school is een oefenplaats, een veilige ruimte voor leerlingen om te leren, te experimenteren in gedrag en hun identiteit te vormen. Daarin is het pedagogisch bekwaam om te begrenzen waar nodig, maar ook in verbinding te blijven met leerlingen. Bij oefenen in gedrag hoort immers ook fouten mogen maken. De ruimte hiervoor is nodig om een sociaal veilige leeromgeving te creëren.

Wanneer een leerling een grens over gaat, vraagt dat natuurlijk om begrenzing. Je kunt gedrag vanuit verschillende normenkaders begrenzen. Wanneer iets kwetsend, haatdragend, discriminerend of generaliserend is of oproept tot geweld, kun je begrenzen op basis van de

4

Openheid en grenzen in de leraar-leerling relatie

Als pedagogisch vakkundige leraar creëer je openheid én respecteer je grenzen, zowel die van je leerlingen als die van jezelf. Zo zoek je naar een professionele balans tussen afstand en nabijheid in de relatie met je leerlingen. Op basis daarvan maak je keuzes voor je pedagogisch handelen. Bijvoorbeeld: Hoe ga je om met persoonlijk contact buiten school of op >>

Grondwet. Ook klassenafspraken of schoolregels kunnen een reden zijn voor een begrenzing. Op die manier begrenst je niet vanuit jouw persoonlijke opvatting, maar vanuit een breder gedragen kader. Het is het gedrag dat je begrenst of afkeurt, niet de leerling zelf.

Maar leerlingen zijn zoekend en daarin verdienen ze steun en begrip. Want sociale veiligheid betekent niet alleen begrenzing, maar ook dat je mag leren van je fouten. Die veiligheid en leermogelijkheid kun je bieden door in verbinding te blijven met leerlingen. Dat doe je vooral in je houding. Door een open houding aan te nemen, nieuwsgierig en vrij van oordeel kun je op zoek gaan naar wat er leeft bij een leerling en waar bepaalde gedragingen of opmerkingen vandaan komen. Op die manier voelen leerlingen zich gezien en begrepen en ontstaat de veiligheid om te leren. Zo kun je de veiligheid in de groep waarborgen zonder dat leerlingen zich afgewezen voelen.

Pedagogische wegwijzers naar sociale veiligheid vervolg

sociale media? Wat vertel je wel en niet over jezelf aan leerlingen? Wanneer vraag je door en wanneer niet? Wanneer en waarom raak je leerlingen wel of niet aan? Door hier oog en aandacht voor te hebben, ben je integer in je handelen.

Veel leerlingen vinden het belangrijk dat je de relatie goed aanvoelt en daar je omgang met hen individueel en als groep op aanpast. Ze waarderen hun eigen privacy en willen bepaalde dingen niet weten van leraren. Tegelijkertijd vinden ze oprechte interesse in hun leven en wat hen bezighoudt erg belangrijk. Ze waarderen het als een leraar iets van zichzelf 'als mens' laat zien. Door je grenzen aan te geven laat je zien dat dat mag en kan: privacy én openheid. Bijvoorbeeld wanneer leerlingen je aanraken of iets vragen waar jij je niet prettig bij voelt. Of juist door openheid te creëren over iets waar leerlingen zelf niet zo snel over durven te beginnen of door iets over jezelf te vertellen. Zo leef je een integere houding voor.

5

Doorgrond je eigen normen en waarden, vooroordelen/stereotypen en ervaringen

In alles wat je doet, neem je je eigen ervaringen, normen en waarden, vooroordelen en persoonlijkheid mee. Dit vormt je referentiekader en heeft – vaak onbewust – invloed op je denken en pedagogisch handelen bij alledaagse dingen die gebeuren op school. Bij pedagogisch

6

Reflecteer op je eigen handelen

Pedagogisch vakmanschap is geen gegeven, maar een continu proces. Het is een ambacht dat onderhoud vergt. Dat kan door voor jezelf een leerloop te creëren, waarbij je oog hebt voor hoe leerlingen jouw pedagogisch handelen (zouden kunnen) ervaren. Leerlingen kunnen dat wel eens heel anders ervaren dan je denkt.

vakmanschap gaat het erom dat je hier blijvend nieuwsgierig naar bent.

Neutraal zijn is bijna niet mogelijk en vaak ook niet nodig. Maar het is wel goed om je ervan bewust te zijn dat je dit meestal niet bent. De overtuiging dat je neutraal bent, ontkent namelijk de invloed van je eigen referentiekader. Wat je wel kunt doen is nieuwsgierig zijn naar je eigen overtuigingen en aannames. Je denkt na over hoe al die invloeden een goede plek kunnen krijgen in je professionele rol en pedagogisch handelen.

Wanneer kun je je subjectieve houding bewust inzetten en kies je positie? En wanneer kun je het opzij zetten omdat dat nodig is voor de veiligheid of ontwikkeling van leerlingen? Door die reflectie en 'denkpauze' maak je soms andere keuzes in je pedagogisch en professioneel handelen dan je misschien meteen vanuit jezelf zou doen. Als je daar mee bezig bent, kun je gemakkelijker een veilig klimaat scheppen.

Let daarom op (non)verbale signalen van leerlingen en neem deze serieus. Vraag regelmatig vanuit oprechte interesse wat zij wel of niet prettig vinden in hoe je met hen omgaat. Of doe in specifieke situaties navraag bij leerlingen zelf of bij een collega. Regelmatig open en nieuwsgierig vragen naar de ervaringen van je leerlingen draagt bij aan een veilige sfeer.

Intervisie, het in groepsverband reflecteren, kan daarbij van toegevoegde waarde zijn. Of kijk eens bij elkaar in de les. Reflecteer op wat je goed kunt. Waarom lukken dingen jou? Wat maakt dat jouw klas een veilige sfeer heeft? Het is waardevol om aan je leerlingen te laten zien dat jij je bewust bent van je eigen gedrag. Soms komt dat anders over dan je had gewild, net als bij hen. Daarmee laat je zien dat je mag leren en groeien.

Pedagogische wegwijzers naar sociale veiligheid vervolg

Als (pedagogisch vakkundige) leraar vraag je je doorlopend af of dat wat je gedaan hebt het 'juiste' was in die situatie. Dat is geen teken van onbekwaamheid, maar juist een teken van professionele pedagogische kracht.

Hand in hand gaan met ouders

Zowel ouders als leraren hebben een grote rol in het bij kinderen aanleren van goed gedrag en goede omgangsvormen. Gezamenlijk zorg je voor een positief klimaat rondom de leerling. Ouders zijn jouw partner in het werken aan sociale veiligheid. Als pedagogisch vakkundige leraar heb je oog voor ouders.

Hoe jij met een ouder omgaat bepaalt hoeveel vertrouwen een ouder heeft in jouw omgang met zijn of haar kind. Ouders worden regelmatig als complex en veeleisend gezien, waarmee de samenwerking met ouders meteen al als ingewikkeld wordt geframed. Het helpt om ouders te zien als mensen voor wie het kind het allerbelangrijkste in hun leven is.

Heb je het idee dat je niet met ouders op één lijn zit? Of wil je gewoon een goede start maken aan het begin van het schooljaar? Heb dan het lef om dat gesprek aan te gaan. Een vragende en nieuwsgierige houding helpt je in het gesprek. Zoek naar verbindende waarden en doelen, bijvoorbeeld respectvol met elkaar om leren gaan. Kijk waar je elkaar tegemoet kunt komen.

Waar kun je in de klas ruimte scheppen voor – of aansluiten bij – het perspectief en de visie van ouders, in hoe je dingen vertelt of doet? Heb oog voor de zorgen, angsten en behoeften die er mogelijk leven achter de weerstand of het gedrag van ouders. Kortom, geef ouders het gevoel dat ze hierin ook een stem hebben en belangrijk zijn.

Tegelijkertijd moet dit natuurlijk wel verenigbaar zijn met de visie van de school en de veiligheid in de klas en van alle leerlingen. Er zijn grenzen aan hoever je mee kunt bewegen. Het is belangrijk dat je er niet alleen voor staat richting ouders, en dat je (weet dat je) terug kunt vallen op collega's en de school(leiding). Een heldere visie van de school, duidelijke afspraken in het team en heldere en tijdige communicatie naar ouders helpen hierbij. Zo kun je duidelijk zijn wanneer het moet, en ontvankelijk wanneer het kan.